

IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH METODIKASI

ZARMED UNIVERSITETI IJTIMOIIY
FANLAR KAFEDRASI O'QITUVCHISI
BOLTAYEVA SITORA FAYZULLOYEVNA

Annotatsiya : Ushbu maqola Iqtidorli o'quvchilar bilan ishlashning maqsad va vazifalari. Bolaning individual iste'dodini, bolaning shaxsiy faolligi, shuningdek, individual iste'dodni shakllantirish kabi vazifalar batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar : Qobiliyat, iste'dod, kreativlik va kommunikativ qobiliyatlar

Аннотация : Данная статья посвящена целям и задачам работы с одаренными читателями. Подробно рассматриваются такие задачи, как формирование индивидуального таланта ребенка, личностной активности ребенка, а также индивидуального одарения.

Ключевые слова : Данная статья посвящена целям и задачам работы с одаренными читателями

Annotation: this article aims and objectives of working with gifted readers. Tasks such as the formation of individual talent of the child, personal activity of the child, as well as individual talent are covered in detail.

Keywords: this article aims and objectives of working with giftes

Iqtidorli bola — bu u yoki bu faoliyatda yorqin, oshkora, ba'zida mashhur yutuqlari (yoki bu kabi yutuqlar uchun ichki asosga egaligi) bilan ajralib turuvchi boladir. Bugungi kunda ko'pchilik psixologlar tan olishlaricha, iqtidorning sifat jihatdan o'ziga xosligi va rivojlanish xususiyati darajasi — bu doim irsiyat va bolaning faoliyati bilan bog'liq bo'lgan (o'yin, ta'lim, mehnat) ijtimoiy muhitning murakkab o'zaro ta'siri natijasidir.

Bunda bolaning shaxsiy faolligi, shuningdek, individual iste'dodni shakllantirish va amalga oshirish yotuvchi shaxsning o'z-o'zini rivojlantirish psixologik mexanizmlari muhim ahamiyatga ega. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari(AKT)dan foydalanish o'quvchilarga ularni qiziqtirgan savollarga javob topishlariga yordam beradi, ular uchun mohiyati noma'lum bo'lib, ammo qiziq bo'lgan hodisalar to'g'risida o'ylanishga undaydi. Muammoni o'ylash jarayonida bahs-munozaralar, turli-tuman fikr-mulohazalar yuzaga keladi. A. Maslou, N. A. Bernshteyn va boshqa mashhur olimlarning fikrlariga tayangan holda, psixolog V.S. Yurkevich tomonidan yuksak qobiliyatlar rivojlanishining (iqtidorning) uch qonuni ajratib berilgan:

1. Bola ijobiy hissiyotlari yuzaga keladigan faoliyatdagina qobiliyatlarning rivojlanishi yuz beradi.

2. Qobiliyatlarning rivojlanishi uchun bolaning asosiy faoliyati (ta'lim va darsdan tashqari faoliyat) murakkablik darajasini doimiy oshirib borish zarur.

3. Faoliyat rivojlantiruvchi bo'lishi uchun (ham qobiliyati hamda bolaning shaxsi) bola uchun (ichki motivatsiyasi bo'yicha) ahamiyatga ega bo'lishi zarur.

Maktab faoliyatining vazifasi o'quvchilarning qobiliyatlari va shaxsiy-individual sifatlarini rivojlantirish uchun sharoitlar yaratish hisoblanadi va bu bozor iqtisodiyoti sharoitida o'quvchini uzluksiz ta'limga tayyorlaydi, bo'lajak bitiruvchini mehnat bozorida raqobatbardoshligini ta'minlaydi. Pedagog va o'quvchilarning hamkorlikdagi ilmiy-tadqiqot ishlarining maqsadi — AKT — kompetentlikni oshirish, pedagogika fanining yutuqlarini o'rganish va innovatsion faoliyatda uni sinovdan o'tkazish, jamiyatga moslashuv, shaxsning ijodiy o'z-o'zini rivojlantirishida AKTdan foydalanish hisoblanadi. Ilmiy-tadqiqot faoliyati — bu o'qituvchi va o'quvchining o'zaro ta'siri vositasidir. An'anaviy ta'limiy dasturlarda odatda kreativlik va kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish muhim hisoblanmaydi. U faqatgina zarur bilim, ko'nikma va malakalarni egallashga imkoniyat yaratadi. Iqtidorli bolalarning ta'lim olishlarida yangicha yondashuv, kompyuter orqali ta'limiy va rivojlantiruvchi dasturlar, AKTdan foydalanuvchi ish metodlari va shakllari zarurdir. O'quvchilar bilan ishlash jarayonida vazifani imkon qadar yaxshiroq bajarib o'qituvchining maqtoviga sazovor bo'lishga intiladigan, bir-birlari bilan raqobatlashuvchi o'quvchilar guruhi shakllanadi. Maktab pedagoglari oldida asosiy uch vazifa turadi:

1. Iqtidorli bolalar bilan ishlashning nazariy, amaliy-yo'naltirilgan tizimini ishlab chiqish.

2. Maktabda o'quvchilar iqtidorlarini barvarq aniqlash diagnostikasi va monitoringini o'tkazish hamda elektron ma'lumotlar bazasini yaratish.

3. Olingan ma'lumotlarni sinf rahbarlarining kasbga yo'naltirish hamda psixologning kundalik mashaqqatli ish jarayonlarida qo'llash.

Qo'yilgan maqsad va vazifalarni amalga oshirish ta'lim jarayonining yaxlitligi sharoitidagina, o'quvchilarning dars va darsdan tashqari faoliyatlaridan ko'proq foydalanishdagina amalga oshishi mumkin. O'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda, shuningdek, o'quvchilarning ta'lim va tarbiya mazmunining har bir bosqichlari uchun vazifalar belgilanadi: Ta'limning birinchi bosqichi: kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning ijodiy imkoniyatlarini aniqlash va rivojlantirish; o'quv faoliyatiga barqaror qiziqishni shakllantirish; tadqiqotchilik faoliyatiga qiziqishni shakllantirish; mustaqil faoliyat elementlarini shakllantirish; ijodiy faoliyat asosi sifatida obrazli idrok va xayol elementlarini rivojlantirish; o'ziga, insonlarga ijobiy munosabatni shakllantirish; olam, hayot, jamiyatga qadriyatli munosabatni shakllantirishdan iborat. Ta'limning ikkinchi bosqichida: o'quvchilarning intellektual va ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirish; o'quv va ijodiy faoliyatga bo'lgan barqaror motivni shakllantirish; tadqiqotchilik faoliyati elementlarini o'zlashtirish; mustaqil

faoliyat asoslarini shakllantirish; tasavvurni rivojlantirish; shaxs sifatida o'ziga, insonlar shaxsiga qadriyatli munosabatni shakllantirish; olam, hayot, jamiyatga qadriyatli munosabatni shakllantirish.

Ta'lim uchinchi bosqichi vazifalari: katta sinf o'quvchilarining aqliy va ijodiy faolliklarini rivojlantirish; o'quv va ijodiy faoliyatga barqaror motivatsiyani shakllantirish; mustaqil ta'lim olishga ehtiyojni shakllantirish; tadqiqotchilik faoliyati metodlarini egallash; mustaqil intellektual va ijodiy faoliyatni rivojlantirish; obrazli idrok va xayolga oid qobiliyatlarini amalga oshirish; shaxs sifatida o'ziga va inson shaxsiga qadriyatli munosabat xulqini amalga oshirish; hayotiy vaziyatlarni va ularning yechimini to'g'ri idrok eta olish qobiliyati. Iqtidorli o'quvchilar bilan ish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi: o'quvchilarning sinfdan tashqari va maktabdan tashqari ijodiy faoliyatlarini tashkil etishda maktabning intellektual, moddiy-texnik imkoniyatlaridan ko'proq foydalanish: fan to'garaklari va qiziqishlar bo'yicha to'garaklar; sport seksiyalari, kompyuter ijodkorligi to'garaklari; ijodiy guruhlar; teatr studiyalari; tadqiqotchilik ishlari; olimpiada ishtirokchilarining tayyorgarliklari; individual mashg'ulotlar; Bolalar va o'smirlar iqtidorlari diagnostikasi; O'quvchilarning ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatiga qiziqish va moyilliklarini barvaqt uyg'otish, bu jarayonga jiddiy tayyorlash; Faol fuqarolik pozitsiyasini, yuksak axloqiy sifatlar va ma'naviy madaniyatni tarbiyalash.

Mazkur yo'nalishdagi ishlarni amalga oshirish quyidagilarni nazarda tutadi:

1. O'quvchining ijodiy faoliyat tajribasini egallashiga yo'naltirilgan ta'lim metodlari mazmunini ishlab chiqish, bu quyidagi elementlarni qamrab oladi: tushunish, hodisalarning yashirin mexanizmlarini anglab yetish, ularning sabab-oqibatli aloqadorligi, mazkur hodisalarning rivojlanish tarzini oldindan ko'ra bilish qobiliyati sifatida; dalillarni anglab yetish va tahlil yetishda muammoni aniqlash va qo'yish qobiliyati; olingan bilimlarni tadqiqotchilik va konstruktorlik vazifalariga unumdor ko'chira olish; obrazli, belgili, mazmunli analogiyalar asosida tadqiqotchilik va konstruktorlik vazifalarini yechish; obrazlar va g'oyalarni o'zgartirish, ularning interpretatsiyasi.

2. O'quvchilarning o'quv faoliyatlarida metodologiya va o'quv fanini hamda uning metodlarini kuchaytirish.

3. Ilmiy bilimlarni ijodiy qo'llash va o'quvchilarning ijodiy faolliklarini rivojlantirish uchun asos sifatida texnik modellashtirishdan foydalanish.

4. Ta'limda yakuniy natijani ko'zlash, nafaqat matnli vazifalarning murakkablik darajasi bilan, balki predmet mazmunining hajmi, ijodiy faoliyat tajribasining davomiyligi bilan ham belgilanadi.

5. O'quvchilarni vazifani yoki matnni yodda saqlab qolish va aytib bera olish, andozaviy vazifalarni yechish kabilar bilan bog'liq bo'lgan sodda ishlardan ijodiy faoliyat elementlari va mustaqil qaror qabul qilishni talab etuvchi vazifalarga jalb etish.

Shuningdek, masalan, Rossiyaning Iqtidorga oid ishchi konsepsiyasida iqtidorli bolalarning ta'lim jarayonida axborot olishning turli manbalaridan foydalana olish imkoniyati, shu jumladan, kompyuter tarmoqlari orqali axborot egallashga alohida e'tibor qaratiladi. O'quvchi uchun qay darajada tez axborot olish va o'z harakatlari to'g'risida qayta aloqada bo'lish ehtiyojidan kelib chiqqan holda kompyuterlashgan ta'lim vositalaridan foydalanish me'yoriga rioya etish lozim. Ko'rgazmali manbalar aks etuvchi (video, DVD va boshqalar) vositalar bunda foydali bo'lishi mumkin.

Adabiyotlar:

1. Локк Д. Мысли о воспитании. Т.3. – М.: Мысль, 1985. – 533 с.
2. Штерн В. Умственная одаренность. – СПб.: Союз, 1997. – 127 с.
3. Юркевич В.С. Проблемы современной психологии: Юркевич В.С. Проблемы современной психологии Юркевич В.С. Проблемы современной психологии: Публичные лекции // URL: <http://childpsy.ru/media/129/>
4. Малева Н.И. Английские песни в марийской столице // Марийская правда. – Й-Ола. – 2012. – № 18. – С. 4.
5. Малева Н.И. Школьники рассказывали сказки на английском // Марийская правда. – Й-Ола. – 2012. – № 73. – С. 4.
6. Андреев В.И. Конкурентология. – Казань: Центр инновационных технологий, 2004. – 467 с.
7. Рабочая концепция одаренности. – 2-е изд., расш. перераб. – М., 2003. – 90 с.